

TÜRK EDEBİYAT DİZGESİNDE ÇEVİRİ BİR MEKTUP ROMAN: *LADY SUSAN*

*An Epistolary Novel in the Turkish Literary System in Translation:
Lady Susan*

Fatoş Işıl BRITTEN*
Aslı ARABOĞLU**

ÖZ: İngiliz ve dünya edebiyatının saygın ve merkezi konumlu yazarlarından biri olan Jane Austen, yarattığı güçlü kadın karakterleri, yaşadığı toplumun üst ve üst-orta sınıflarının birbirleriyle ilişkilerini keskin bir gözlemlerle eserlerine yansıtması ve bunu yaparken üst sınıflara uygun kibar ve süslü bir dil kullanımı ile tanınan, roman türünün gelişmesine oldukça katkıda bulunmuş, öncü bir isimdir. Austen’in eserleri gerek İngiliz edebiyat dizgesinde gerek çeviriler aracılığıyla Türk edebiyat dizgesinde yüksek okunurluk düzeyinde varlığını sürdürmektedir. Yazarın Türkçeye çevrilen eserleri de kaynak dizgede edindiği sağlam konumuna benzer bir şekilde erek dizgede de yerini almıştır. Bu çalışmada, Austen’in aynı zamanda bir mektup roman örneği olan *Lady Susan* (1871) adlı az bilinen romanı ve onun iki farklı çevirisi incelenmiştir. İncelemenin sorunsalını, mektup romana ait başlıca özellikler, gücünü dilbazlığından alan “entrikacı” başkahramanın manipülatif dil kullanımı gibi özelliklerine kaynak dizgede nasıl yer verildiği ve iki farklı çeviri sayesinde eserin bu özelliklerinin nasıl çevrildiği oluşturmaktadır. Mektup roman, okurlarına, aynı zamanda roman karakterleri olan mektup yazarlarının gerçek motivasyonlarını rahatlıkla anlayabilme imkânı sağlamaktadır. İnceleme sonucunda romanın odak noktasındaki başkahramanın makyavelist denilebilecek kişilik özelliklerinin, yazar tarafından nasıl işlendiği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın iki amacı vardır: Öncelikle metnin temel özelliklerinin mektup roman örneği çerçevesinde ele alınarak irdelenmesi ve ardından yazarın üslubunun nasıl çevrildiğinin olası “Değiş Kaydırmaları”yla ortaya konmasıdır. Dolayısıyla, çevirilerin incelenmesinde Anton Popoviç’in “Değiş Kaydırması” kavramına yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Jane Austen, *Lady Susan*, Mektup Roman, Değiş Kaydırması

ABSTRACT: Jane Austen, one of the acclaimed and centrally positioned authors of both English and world literature, is known for her strong female characters, her reflections on the relations between the upper and upper-middle classes of the society she lived in, with sharp

* Dr., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, EDİRNE, isilcihan1@yahoo.com, ORCID: 0000-0001-6020-2227

** Dr., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, EDİRNE, asliaraboglu@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6910-5706

Geliş Tarihi / Received: 11.04.2022
Kabul Tarihi / Accepted: 30.05.2022
Yayın Tarihi / Published: 29.07.2022

observations, as well as her use of language contributed significantly to the development of the novel genre. Austen's works continue to exist at a high readability level both in the English and Turkish literary systems. Her works in the Turkish target system acquired a solid position similar to the source system. This study aims to examine Austen's lesser known epistolary novel *Lady Susan* (1871), and its two different translations. The research questions of the study consist of how the main features of the epistolary novel and the traits of the 'intriguer' protagonist who is a master of using manipulative language, are included in the source system and how all these characteristics of the work are translated in two Turkish translations. The epistolary novel provides its readers with the opportunity to easily understand the real motivations of the letter writers who are at the same time characters in the novel. The analysis demonstrates how the author handles the arguably Machiavellian personality traits of the protagonist, which is also the focal point of the novel. In this context, this study has two purposes: the first is to examine the basic features of the text in terms of the epistolary novel and the second is to reveal how the author's style is translated with possible 'shifts of expression'. Therefore, Anton Popovic's concept of 'shifts of expression' is used in the analysis of the translations.

Keywords: Jane Austen, *Lady Susan*, Epistolary Novel, Shifts of Expression

Giriş

Bu makalede karşılaştırmalı edebiyat ve çeviribilim alanlarının bakış açılarını bir araya getiren ortak bir çalışma örneği yer almaktadır. Çeviribilim, çeviri olgusunu çeşitli yönlerden incelerken günümüzde çoğunlukla küresel dünya edebiyatını merkeze alan karşılaştırmalı edebiyat da çeviri bağlamında yapılan çalışmaları içine almaktadır. Çeviri, bir eserin farklı bir kültürde yeniden yaratılmasını sağlar. Bu anlamda farklı kültürlerde var olan ve temelinde bir ortaklık olan farklı eserler ortaya çıkar. Bu eserlerin ya da başka bir deyişle edebî ve kültürel ürünlerin karşılaştırılması elbette çeviribilim kadar karşılaştırmalı edebiyatın da çalışma alanıdır. Çıkış noktası kaynak (özgün) metin olan bir dünya edebiyatı eseri çok yönlü hareket ederken çeviri sayesinde değişime uğrar ve farklı edebiyat dizgelerinde konumlanır. Konumlandığı her noktada erek (çeviri) metinler oluşmuştur. Bu metinlerin kaynak metin ile ilişkilerini çözümlemek bize farklı edebiyat dizgelerinin özellikleri ile ilgili birçok ipucu verebilmektedir. Bu noktada incelenecek örnek Jane Austen'in *Lady Susan* adlı eseri olacaktır. Kaynağı on sekizinci yüzyıla kadar giden metin İngiliz edebiyat dizgesine aittir. Eser, dünyadaki dolaşım duraklarından biri olan Türk edebiyat dizgesine yirmi birinci yüzyılda girmiştir. Karşılaştırmalı edebiyatın önde gelen isimlerinden David Damrosch, dünya edebiyatı okumalarında çeviri eserlerin dünya edebiyatı için gerekliliğini vurgulamış ve çevirmenlerin zamansal, coğrafi ve dilsel farklılıkları kapatmak için çeşitli stratejiler geliştirdiklerini ve okuyucuların da onların bu yaratıcılıklarını takdir etmesi gerektiğini belirtmiştir (2009: s. 84-5). *Lady Susan* bağlamında da zamansal, coğrafi ve dilsel anlamda değişiklikler

olması kaçınılmazdır. Bunun yanı sıra eserin çeşitli yayınevleri tarafından farklı çevirileri mevcuttur ve çevirmenler bahsedilen mesafelerden kaynaklanan özgürlük alanında farklı tercihlerde bulunarak bu eseri Türk edebiyat dizgesine kazandırmışlardır. Dolayısıyla, bu makalenin amacı da kaynak metinleri aynı olan iki erek metni, karşılaştırmalı olarak analiz ederek eserin dünya edebiyatı ilişkiler ağında, Türk dizgesindeki varoluşunu metin içi inceleme yoluyla anlamaya çalışmaktır.

Lady Susan

Jane Austen'in en az bilinen eserlerinden olan *Lady Susan* yazarın ilk roman denemelerinden biridir. 1794'te yazılmasına rağmen yazarın ölümünden sonra 1871 yılında yayımlanmıştır. Emma, Elizabeth, Elinor gibi bilindik kadın karakterlerin bakış açıları ile şekillenen romanları dönemin kadın sorunlarını ele almış ve içinde bulunduğu çağın orta ve üst sınıf kültürünü ayrıntılı bir şekilde kurmacalarının içinde okuyucuya sunmuştur. Bu açıdan *Lady Susan* isimli romanı da diğer eserleri ile benzerlik gösterir. Merkezine Lady Susan isimli kadın başkahramanın konuştuğu eser evlilik, toplumsal statü, kadın erkek ilişkilerini işlerken on sekizinci ve erken dönem on dokuzuncu yüzyıl İngiltere'sinin düşünme ve davranış şekillerine dair de bilgi verir. Ancak yazarın diğer kadın başkahramanlarının aksine Lady Susan okuyucunun onunla empati kurmasını imkânsız kılacak özelliklerle donatılmıştır. Diğer bir farklılık ise bu eserin mektup roman olarak kurgulanmış olması ve olayların gelişimini çeşitli karakterlerin birbirlerine yazdıkları mektuplar aracılığı ile öğrendiğimiz birden çok anlatıcısı olan, çok sesli bir mektup roman örneği oluşudur.

Lady Susan başkahraman olmanın yanı sıra hikayedeki kötü karakter (*villain*) olarak yer alır. İyi ve kötü özelliklerin karışımı olan kompleks bir karakter yerine oldukça bencil, zalim ve neredeyse yer yer sosyopati ya da psikopati özellikleri gösteren bir kişiliği olan karakterin davranışları tüm olay örgüsünü etkiler. Sadece kendi çıkarları doğrultusunda davranması, çekiciliğinin oldukça farkında oluşu, aklına koyduğu kişiyi baştan çıkarmak için her türlü manipülasyonu yapmaktan çekinmemesi bu kadın kahramanın en belirgin özellikleridir. Otuz beş yaşlarında olduğu tahmin edilen karakter genç kızlığa yeni adım atmış Frederica isimli bir kızı olan, kısa süre önce dul kalmış bir kadındır. Yaşından oldukça genç görünen ve olağandışı güzelliği ile çevresini kendine hayran bırakan Lady Susan aynı zamanda oldukça zeki ve dilbazdır. Bu özelliği ile oldukça övünür ve bir kadınının toplumdaki statüsünü korumak ya da güçlendirmek için hitabetin elzem olduğuna inanır: “Eğer herhangi bir şeyden gurur duyuyorsam o da belagatimdir. Hayranlığın

güzelliğe eşlik ettiği kadar, saygınlık ve itibar da elbette dil hakimiyetinin peşinden gider” diye belirtir (Austen, 2020b: 47).¹

Kızına karşı oldukça mesafeli ve gaddar oluşu ise sağlıklı bir anne olmadığına göstergesidir. Kişilik ve görünüş olarak kendine benzemeyen kızını hor görür. İçene kapanık çocuğun her fırsatta yeterince akıllı olmadığını ve disiplin edilemediğini vurgulayarak kızını itibarsızlaştırır. Aslında kendisinin ihmalkâr bir anne olduğu çevresinde bilinmektedir. Kızına uygun gördüğü zengin ama sınırlı yetenekleri olduğu belirtilen Sör James Martin, Lady Susan’ın manipülasyonları ile Frederica’ya aşık olur ancak genç kız annesinin katı buyruklarına rağmen bu evlilik fikrine karşı koymaya çalışır.

Lady Susan’ın sosyal çevresindeki kötü şöhretinin sebeplerinden biri evli veya nişanlı erkeklerle flört edip bu adamları kendine bağlamasıdır. Kocasının ölümünden sonra Langford’ta misafir olarak kalırken evli bir adam olan Mr. Manwaring’i ve aynı zamanda Miss Manwaring’in nişanlısı Sör James Martin’i baştan çıkarır. Manwaring evinin huzuru kaçınca da kardeşi Mr. Vernon’un evine uzun bir misafirlğe gider ancak burada da sorun çıkarır ve Mrs Vernon’un genç ve yakışıklı kardeşi Reginald De Courcy’i kendisine aşık eder. Aslında amacı onunla evlenmek değildir çünkü kendisinden on iki yaş küçük bu genç her ne kadar zengin ve soylu bir ailenin mensubu olsa da kendi parası yoktur ve ancak babasının ölümünden sonra güç sahibi olabilecektir. Bu nedenle Lady Susan sosyal statüsünü güvenceye almak için evlenmek istemenin ötesinde bir eğlence arayışı içerisindedir. Onunla ilgilenen erkeklere kesinlikle aşık olmaz ve onları kendine bağlamaktan haz duyar. Bunu yaparken de bu kişilere ve çevresindeki insanlara zarar vermekten kaçınmaz. Manwaring ve De Courcy ailelerine büyük sıkıntılar yaşatır.

Çoğu Austen romanı gibi hikâye mutlu son ve evlilik haberleri ile biter. Lady Susan’ın Frederica’yı Sör James ile evlendirme planı gerçekleşmez. Frederica, Vernon ailesinin himayesi altına girer. Reginald, Lady Susan’ın gerçek yüzünü sonunda anlar ve Lady Susan, Sör James ile evlenerek nihayetinde zengin olur. Böylece Mrs Manwaring’in kocasıyla ilgili kıskançlıkları son bulur. Anlatıcının da belirttiği üzere tek acınası durumda olan nişanlısı Lady Susan tarafından elinden alınan, diğer bir deyişle “ondan on yaş daha yaşlı bir kadın tarafından dolandırılan” Miss Manwaring olur

¹ Çalışmanın kaynak metin inceleme kısmındaki alıntılarda Ceren Can Aydın’ın çevirisinden yararlanılmıştır.

(Austen, 2020b: 122). Ayrıca Reginald'a karşı derin duygular besleyen Frederica'nın onunla evlenme ihtimali olduğu okuyucuya müjdelendir.

Bu kısa romanla ilgili en akılda kalıcı özelliklerden biri hiç kuşkusuz roman karakterinin olumsuz kişiliğidir. Mullville ve McClelland, Lady Susan'ın makyavelist bir karakter olduğunu iddia eder (2011: 621; 2018: 237). Buna göre, normal bir insanda var olan utanma duygusu bazı insanlarda ya davranışlarına etki etmeyecek kadar az düzeydedir ya da hiç yoktur. Utanma toplumsal düzeni sağlayan ve toplumlardaki suç oranlarını düşüren bir duygudur. Bu durumda utanma hissetmeyen ya da az düzeyde hisseden biri çıkarları doğrultusunda davranmakta diğer insanlar göre daha serbesttir. Hatta bu kişilik özelliklerini gösteren insanlar manipülasyon becerileri sayesinde birçok zaman başarılı olurlar. Lady Susan da utanma duygusu olmayan ve kendini daima haklı gören toplumsal statüsü ve çıkarları için dilsel, diplomatik yeteneklerini kullanan bir karakterdir.

Mektup Roman, Jane Austen ve Başkahraman Lady Susan

İncelediğimiz kaynak metnin en dikkat çeken özelliklerinden biri Lady Susan'ın makyavelist kişilik yapısıyken diğeri de eserin anlatım tekniğidir. Çoğu karakterin birbirleriyle mektup aracılığı ile iletişim kurduğu bu eserin alt türünün de roman türünün ortaya çıktığı dönemlerde hayli popüler olan mektup roman (*epistolary novel*) olduğunu söyleyebiliriz. Gürsel Aytaç mektup romanı “[b]en anlatımının bir çeşitlemesi olarak mektup yazan bir ya da birden çok kişinin anlatıcı rolünü üstlendiği bir roman biçimi” olarak tanımlar (2016: 214). Tek bir karakterin yazdığı mektup romanlar olduğu gibi çoğu mektup romanda birden çok karakter anlatıcı bulunur. Böylelikle çoklu anlatıcılı, çoğul perspektifli, okuyucunun olayları farklı açılardan değerlendirebildiği bir anlatım sağlanır. *Lady Susan* da “çok sesli mektup roman” kategorisindedir (Kefeli, 2002: 36). Diğer bir deyişle kurgu dünyası içindeki ana karakter Lady Susan haricindeki Alicia Johnson, Mrs. Vernon gibi yan karakterler de mektup yazımı tekniği vasıtasıyla kendi düşüncelerini, eski zamanlarda gerçekleşen olayları veya yeni gelişmeleri kendi öznel bakış açıları çerçevesinde yansıtırlar. On sekizinci yüzyıl İngiltere'sinin son çeyreğine ait bir eser olduğu için romanın bu alt türde yazılmış olması olağandır çünkü mektup roman on sekizinci yüzyılda Samuel Richardson, Henry Fielding gibi İngiliz yazarlar tarafından çokça tercih edilmiştir. Mektup türündeki kişisel yazışmaların bu dönemde İngiltere'de yaygınlaşması yine aynı dönemde yükselişte olan romanda, bir anlatı türü olarak karşımıza çıkması tesadüfi değildir. Ian Watt, on sekizinci yüzyıldaki mektup yazımını hususunda şöyle belirtir:

Bu kültürün temelinde orta sınıf kadınlarının boş zamanlarındaki ve okuryazarlık oranındaki büyük artış yatıyordu; ayrıca posta hizmetlerindeki muazzam ilerleme de maddi açıdan buna önemli bir katkıda bulunuyordu. 1680 yılında Londra’da postacılık hizmeti verilmeye başlanmıştı ve 1720’lere gelindiğinde ucuzluğu, sürati ve etkisi bakımından tüm Avrupa’da bir eşi daha yoktu. Keza ilerleyen dönemde postacılık hizmetleri ülkenin geri kalanında muazzam bir ilerleme kaydetti (2018: 217).

Görüldüğü üzere on yedinci yüzyılın sonlarından itibaren mektup özel hayatın bir parçası olmuş, resmî ve ticari yazışmalar dışındaki kişisel yazışmalar da özellikle kadınlar arasında oldukça yaygınlaşmıştı. Bu durum haliyle romanlara da yansımış ve döneminin üst ve üst orta sınıf yaşantısını romanlarına aktaran Jane Austen’in romanlarında da yer bulmuştu. Austen’in kendisinin de özel yaşamında günün modasına uygun olarak “kız kardeşi Cassandra ile mektuplar aracılığı ile haber alışverişinde bulunduğunu” ve mektup yazmada usta bir kadın olduğu bilinmektedir (Filippi, 22 Temmuz 2019). Austen her ne kadar mektup roman alt türü ile ünlenmiş bir yazar olmasa da eserlerinde mektuplaşmalara sıklıkla yer vermiştir. Yazarlığının erken dönemlerinde yazdığı “Love and Friendship” (Aşk ve Arkadaşlık), “Lesley Castle” (Lesley Kalesi) gibi kısa anlatılar mektup roman şeklinde yazılmıştır (Davidson, 2017: 13). Bunun dışında mektup roman olarak formüle edilmemiş romanlarında da yer yer mektup şeklinde anlatımlar bulunmaktadır. Olay örgüsünün can alıcı kısımlarını, kahramanların samimi düşüncelerini, romanın gidişatını etkileyen önemli olaylar gibi unsurları *Mansfield Park*, *Akıl ve Tutku (Sense and Sensibility)* gibi birçok Austen romanında mektuplar sayesinde öğreniriz. Örneğin, Davidson’un vurguladığı gibi *Gurur ve Önyargı (Pride and Prejudice)* romanın son kısmındaki mektuplar, romancı için bir tür evrensel araç, öykü anlatımı için güçlü ve oldukça ekonomik bir araç haline gelmiş gibi görünmektedir; bu araç, bazen doğrudan alıntıyla, bazen de özet olarak üçüncü şahıs anlatıma entegre edilir veya başka bir deyişle, Austen’in kurgusal tekniğinin önemli bir bileşenini temsil etmektedir (2017: 19).²

Ancak mektup ve Austen romanları deyince en öne çıkan eser *Lady Susan*’dır. Romanda Mrs. Vernon ve annesi, Reginald ve babası, Frederica ve Reginald gibi mektup gönderen ve alıcısı çiftler vardır ancak eserin çoğu Lady Susan ve sırdaşı (*confidante*) Alicia Johnson arasındaki samimi

² The letter, then, in the last stretch of the novel seems to have become a sort of universal tool for the novelist, a powerful and highly economical instrument for storytelling whose integration into third-person narration, sometimes in direct quotation but also often in summary or paraphrase, represents an essential component of Austen’s fictional technique.

mektuplaşmalardan oluşur. Böylelikle, Lady Susan'ın iç dünyasını ve davranışlarının arkasındaki motifleri daha iyi anlarız. Bu açıdan mektup roman alt türü içten bir şekilde sırdaşa yazılan birinci kişili anlatıma izin vermektedir. Başkahramanın konuşma dili ve gerçek duyguları arasındaki mesafe sırdaşa yazılan mektuplar ile kapanır. Aşağıdaki örnek Lady Susan'dan Mrs. Johnson'a oto-sansürlü bir şekilde yazılmış bir mektup alıntısıdır ve Lady Susan'ın olayları nasıl manipüle ettiğini göstermesi ve gerçek düşüncelerini yansıtmaya açısından ilginçtir:

[...] Churchill'i terk etme kararınız hiç şüphesiz ki durumunuzla uyum içindedir. Aynı zamanda çok bağlı olduğunuz ve kendileri için de çok kıymetli olduğunuz akrabalarınız varken benim bu fedakârlıktan muzdarip olmam da uygun değil. Benim burada kalışım Mr. ve Mrs. Vernon'a sizin sunduğunuzdan emin olduğum dostluğu veremez ve belki de ben burada gereğinden fazla kaldım. Dolayısıyla her hâlükârda en kısa sürede buradan naklimi gerçekleştirmeli, en uygun zamanda bu süreci hızlandırmalıyım ve birbirine bu kadar sevgiyle bağlı bir ailenin birbirinden ayrılmasında herhangi bir şekilde aracı olmamayı özellikle rica ediyorum. Nereye gideceğimin bir önemi yok, benim için bile önemi az; oysa siz tüm akrabalarınız için çok önemlisiniz (Austen, 2020b: 84-5).

Reginald, Lady Susan'ın kızına karşı davranışlarından son derece rahatsız olmuş ve ablasının evindeki ziyaretini Lady Susan ile aynı çatı altında olmamak için sonlandırmaya karar vermiştir. Lady Susan terkedilen ve istenmeyen kişi konumunda olmamak için ve aşığının evi terk etmesini önlemek maksadı ile onunla konuşmaya karar verir. Reginald'e evden gitmesi gerekenin kendisi olduğunu, bunun herkes için en iyi seçenek olacağını, soylu ve iyi terbiye almış bir kadının dilini kullanarak yapar. "Sevgi", "fedakârlık", "kıymetli", "aile bağı" gibi sözcükleri özellikle seçerek kendisine fedakâr ve anlayışlı bir görünüm verir. Aslında evden ayrılmak gibi bir niyeti yoktur. Kendini aşığının gözünde aklayarak evde daha uzun kalabilmek ve onların birlikteliğinden huzursuzluk duyan eltilisini sevindirmemek için sahte bir konuşma yapar. Bunu yaparken de Reginald'ın evdeki varlığının ailesi için ne kadar önemli olduğunu vurgulayarak aşığının gururunu mahsus okşar. Mektubunda bu yapmacık konuşmayı Alicia'ya aktardıktan sonra gerçek duygu ve düşüncelerini kağıda döker:

Burada bitirdim umarım hitabetimden tatmin olmuşsundur. Ansızın olmasına rağmen Reginald üzerindeki etkisi olumlu olduğu için onun kibrini de belirli ölçüde gerçekleştiriyor. Ah! konuşurken çehresinde beliren değişiklikleri, yeniden açığa çıkan sevecenlik ile hoşnutsuzluk kırıntıları arasındaki mücadeleyi izlemek o kadar zevkliydi ki! [...] Şimdi mütevazı olmasına karşın böyle bir gurur hali için onu bağışlayamam ve bu barışmadan sonra hemen azledip cezasız mı bırakmalıyım yoksa evlenip her zaman onunla dalga mı geçmeliyim karar veremiyorum. [...] Başarmam gereken hayli şey var. Reginald'a başvurduğum için

Frederica'yı cezalandırmalıyım ve bu epey de ağır bir biçimde olmalı; Reginald'ı da bu kadar onaylayarak karşıladığı ve diğer tüm davranışları için cezalandırmalıyım. Sör James gönderildiğinden beri görünüşü ve tavırlarındaki küstah zafer edası için eltime eziyet etmeliyim [...] (Austen, 2020b: 85-6).

En büyük silahı olan konuşma yeteneğinden gurur duyduğunu roman boyunca defalarca belirten başkahraman bu mektubunda kendini başarısından dolayı kutlamaktadır. Manipülasyonu sonucunda aşığında oluşan duygu değişimlerini avını dikkatle takip eden bir avcı gibi izlemektedir. Lady Susan bu değişimi insanlar üzerindeki gücünün bir teyidi olarak algılar. Makyavelist karakterinin bir göstergesi olan bu mektupta utanma duygusu hissetmeden çıkarları doğrultusunda rahatlıkla yalan söyleyebildiğine ve rol yaptığına şahit olmaktayız. Çevresindeki insanlar onun istediği şekilde hareket etmeyince onları cezalandırmayı kendine hak görmektedir. Kızına karşı ne kadar gaddar olduğu onu en ağır şekilde cezalandırmak istemesinden anlaşılmaktadır. Kişilik sorunları, sevmediği biri ile sırf onunla dalga geçebilmek için evlenmeyi düşünebilmesinden bellidir. Vicdan azabı çekmeden onu seven veya ona yardımda bulunan kişilerin hayatları ile oynayabilecek bir karakter yapısında olması kendini diğer insanlardan daha üstün görmesine yol açar. Bu anlamda hastalıklı zihninde bir nevi tanrıçılık oynamaktadır. İki yüzlü bir kişiyi anlatının odak noktasına yerleştiren bu roman için mektup yazımı kullanımı oldukça etkili bir yöntem olmuştur. Bu sayede aynı anlatıcının farklı kişilere yazdığı mektuplardaki üslup değişimlerini, sahtelik ve samimiyet arasındaki devinimi okuyucu rahatlıkla gözlemleyebilmektedir.

“Değiş Kaydırma” Kavramı

Anton Popoviç (2008) tarafından ortaya atılan “Değiş Kaydırma” kavramı çeviri esnasında belirli zihinsel ve estetik değerlerin kaydırılmasının gerçekleşebileceğini ifade etmektedir. Popoviç'e göre çeviri sürecinde yer alan bazı olaylar çevri sürecinin oluşmasında çeşitli etkenleri de beraberinde getirmektedir. Bunların başlıcası dilsel ve yazınsal norm ve törelerin karşı karşıya gelmesiyle oluşan etmenlerdir. Yani iki farklı metin kendi dilsel ve yazınsal dizgesinin özelliklerini taşıyacaktır. Ancak çeviri sayesinde bir karşılaştırma mecburiyeti doğacağından çevirmenin kendi tercihleri doğrultusunda bir çeviri eğilimi tercih edeceği ve olası değiş kaydırmalarına çeviride yer vereceği söylenebilir. Popoviç bu durumu şöyle açıklamaktadır: “Bir çeviride yer alan değişiklikler iki dil, iki yazar ve söz konusu iki yazınsal durum arasındaki ayrımla belirlenir. Bir arada ele alındıklarında bu ayrımlar çevirinin yapısındaki belli başlı bütünleyici parçaları, çevirinin

gelişmesinde ‘biçem’ diye adlandırdığımız bütünleyici ilkeyi belirler” (2008: 88).

Popoviç’in bahsettiği bütünleyici ilke “biçem” metin yapısını oluşturan temel öğeler olarak düşünülebilir. Çevirmen kaynak metni çok iyi tanıyarak ve erek dizgenin gerekliliklerinin bilincinde olarak bu temel öğelerin farkında olmalıdır. Kuramcı, uygulamada, özgün metinle çeviri arasındaki bu ayrımların yapısal süreç içerisindeki kaydırmalara indirgenebileceğini belirtmektedir. Her bireysel çeviri yöntemi, değişik katmanlarda kaydırmaların bulunup bulunmamasıyla belirlenmektedir (2008: 88). Dolayısıyla bahsi geçen kaydırmalar yapısal sürecin bir parçası olarak karşımıza çıkabilir ve bir çeviri yöntemi dahilinde ele alınabilir. Bunun yanı sıra, Popoviç’e göre her metinde bulunan biçimsel aracın yapısal açıdan belirlenmesi, çeviri kuramı açısından eşdeğerliklerin ne demek olduğunu değerlendirilmesine doğru atılmış önemli bir adım olarak adlandırılmaktadır. Anlatım araçlarının düzenlenmesinde kullanılan bir yöntem, bunların bağlamındaki dilsel araçların doğru bir değerlendirilmesine duyarlı olarak yaklaşmamızı, başka deyişle tek tek, soyutlayarak değil de tüm anlatım dizgesiyle ilişkiler içinde değerlendirilmesine ulaşmamızı sağlar (2008: 91).

İnceleme

Bu çalışmada incelenecek kaynak metin (KM) *Lady Susan*’ın, ilk baskısı Temmuz 2015’te Balkan Sanat Yayın Yapım’a ait Literart yayınlarından çıkan eserin Ocak 2020’de yayınlanan ikinci baskısıdır. Eserin iç kapak sayfasında; serinin İlker Balkan tarafından editörlüğünün yapıldığı, Çağla Balkan tarafından kapak tasarımının yapıldığı ve Kenan Ofset Matbaacılık’ta baskısının yapıldığı bilgileri yer almaktadır. Eserin başlangıcında yazar Jane Austen’a ait kısa otobiyografi göze çarpar. Yüz otuz altı sayfalık eser otuz dokuz mektup bölümü ve bir sonuç bölümünden oluşmaktadır. Eser Jane Austen külliyatı içerisinde en az görünür olan romandır. Buna rağmen yakın zamanda iki farklı çevirmen tarafından iki farklı yayınevince Türkçeye kazandırılmıştır. Böylece, Türk edebiyat dizgesinde yeniden çeviriyle hayat bularak kendine yer edinmiştir.

İncelenecek erek metinler ise iki farklı yayınevinden çıkan iki farklı çeviridir. İlk erek metin (EM 1) bu çalışmada incelenen kaynak metinle yine aynı yayın evinden çıkan eserdir. Eser, Balkan Sanat Yayın Yapım’a ait Kanon yayınlarından çıkan *Leydi Susan* başlığı ile Ekim 2019’da çıkan birinci baskıdır. EM 1’in iç kapak sayfasından yer alan bilgilere göre; Yayın Genel Koordinatörü KM’nin editörü İlker Balkan’dır ve yine EM 1’in kapak tasarımını yapan KM’nin tasarımcısıyla aynıdır. EM 1, KM ile aynı

matbaada basılmıştır. EM 1'in başlangıç sayfasında eserin Türkçesinin Meryem Kutlu Yıldız tarafından oluşturulduğu bilgisi bulunmaktadır. Ardından, KM'de olduğu gibi yazar hakkında kısa bilgi yer almaktadır. Yazar hakkındaki bu bilginin karşılaştırmalı çeviri incelemesi bu çalışmanın konusu olmayacaktır ancak yine de belirtmekte fayda vardır ki KM ile aynı yayınevi tarafından yayına hazırlanan EM 1'de yer alan yazar hakkındaki bilgi KM ile tamamen farklıdır, KM'deki yazar tanıtımının çevirisi değildir. Çalışmada incelenecek ikinci erek metin ise EM 2, Alfa Yayınlarından çıkan *Lady Susan* başlıklı Ceren Can Aydın'ın çevirisidir. İncelenen çeviri EM 2, Mart 2020 baskısı birinci baskıdır. EM 2'nin iç kapağında yer alan iç kapakta kitap künye bilgileri KM ve EM 1'den tamamen farklıdır. Bunun yanı sıra EM 1'den farklı olarak EM 2'de, künye bilgilerinden hemen önce kısaca yazara ait bilgi ve çevirmene ait bilgi yer almaktadır. Yazara ait bilgi KM'deki yazar tanıtım kısmının çevirisi değildir, farklıdır. Çevirmenin ismi yine EM 1'den farklı olarak hem dış kapağında hem de iç kapağında “çeviren” olarak belirtilmiştir. EM 1 ve EM 2, kırk bir mektup bölümü ve bir sonuç bölümünden oluşmaktadır. İncelemede alınan örnekler tüm anlatım dizgesinin özelliklerini belirgin bir şekilde ortaya koymaları sebebiyle tercih edilmiştir.

Başkarakterin Kişiliğini Ortaya Koyan Örnekler

Yukarıda belirtildiği üzere, ele aldığımız makyevelist kişilik yapısına sahip olan başkahramanın çevresi tarafından nasıl algılandığını ve nasıl bir manipülasyon ustası olduğunu göstermesi açısından aşağıdaki örnekler önemlidir:

Örnek 1

Kaynak Metin

I congratulate you and Mr. Vernon on being about to receive into your family the most accomplished coquette in England (2020: 17).

Erek Metin 1

İngiltere'nin en şöhretli fethan kadını misafir edeceğiniz için seni ve Bay Vernon'ı tebrik ederim (2019: 21).

Erek Metin 2

Hem seni hem de Mr. Vernon'ı İngiltere'nin en yetenekli koketini ailenize konuk etmek üzere olduğunuz için kutluyorum (2020b: 13).

Kaynak metinde Reginald'ın Lady Susan'a aşık olmadan önce onunla ilgili olarak ironik bir üslup kullandığını görüyoruz. Reginald ablasına yazdığı mektupta Lady Susan'ın toplumdaki kötü ününe gönderme yapmaktadır. KM'de geçen “coquette” sözcüğü EM 1'de açıklama stratejisi

kullanılarak çevirmen tarafından özgün metinde geçen ifadenin anlamsal özü açıklanmaya çalışılmıştır. EM 2’de ise metnin yapısı olduğu gibi korunmuşur, çevirmen kaynak metne bağlı bir tavır sergilemiştir.

Örnek 2

Kaynak Metin

I have been called an unkind mother, but it was the sacred impulse of maternal affection, it was the advantage of my daughter that led me on; and if that daughter were not the greatest simpleton on earth, I might have been rewarded for my exertions as I ought (2020: 10).

Erek Metin 1

Kötü bir anne olduğumu söylediler; oysa bu anne sevgisinin yol açtığı kutsal bir dürtüydü, kızımın iyiliği için yaptım bunu; zaten kızım yeryüzündeki en alık insan olmasaydı, bütün emeklerimin semeresini alırdım (2019: 14).

Erek Metin 2

İnsafsız bir anne olduğum söyleniyor, ama asıl neden çocuğuna düşkün bir annenin kutsal içgüdüsüydü, bana rehberlik eden kızımın menfaatiydi ve eğer o çocuk yeryüzündeki en büyük ahmak olmasaydı çabalarım olması gerektiği gibi ödüllendirilirdi (2020b: 8).

KM’de Lady Susan toplum tarafından anneliğinin eleştirildiğini belirtip hemen arkasından aslında yanlış anlaşıldığını ve kızını zengin Sör James Martin ile evlendirmek gibi “iyi” bir amacı olduğunu iddia ediyor. Annelik içgüdüsü (*maternal instinct*) ve kutsal (*sacred*) gibi manipülatif dil kullanımı ile de aslında sanılanın aksine yoğun annelik dürtüleri olduğuna karşı tarafi ikna edecek şekilde kendini savunuyor. Bu bağlamda başkahramanın en belirgin özelliklerinden biri olan “kötü” bir anne olması durumunun aktarılması konusunda EM 1’de çevirmenin kaynağa yönelik bir eğilimi tercih ettiği söylenebilir. EM 2’de ise anlamda bir kayma mevcuttur. “Kötü” bir anne olma durumu değiştirilmiş ve karakterin özelliği yeniden oluşturulmuştur denebilir. “Kötü” anne olma özelliği “insafsız” anne olarak daha nötr bir anlam ile karşılık bulmuştur. Diğer yandan bu özelliğin sebebinin EM 1’de olduğu gibi yalın bir “sevgi” sebebiyle değil de “düşkün” bir anne olma durumuyla karşılaşılması, bahsi geçen “insafsızlık” durumuna açıklama getirir nitelikte bir ifadeyle karşılık bulmuştur. KM’de ise baş kahramanın karakterinin “kötü” olma durumu herhangi bir açıklamaya mahal vermeden net bir tavidir.

Örnek 3

Kaynak Metin

The lucky alarm of an influenza decided what might not have been decided quite so soon (2020: 135).

Erek Metin 1

Bereket versin patlak veren bir grip belirtisi, karar verme sürecini hızlandırdı (2019: 141).

Erek Metin 2

Talimli bir grip alarmı bu kadar kısa sürede hüküm verilemeyecek şeye karar verdi (2020b: 121).

Bu örnek eserin sonuç kısmında bulunup mektup biçiminde yazılmayan tek bölümdür. KM’de “The lucky alarm” ifadesinin EM 1’de “bereket versin” şeklinde bir deyimle karşılık bulduğu görülmektedir. EM 2’de ise “talimli bir grip alarmı” ifadesiyle sözcüğü sözcüğüne çeviri yapılmıştır. Her iki örnek de karakterin çıkarıcı, utanmaz kişilik yapısını ortaya koyan ironik dil kullanımına örnektir. Çevirilerin karşılaştırılması açısından bakıldığında ise EM 2’de sözcüğü sözcüğüne çeviri yapıldığı ve anlam kaybı yaşandığı söylenebilir.

Biçim ve Üslupla İlgili Örnekler

Jane Austen yaşadığı dönemin insan ilişkilerini romanlarında ayrıntılı bir şekilde yeniden kurması kadar dili ve üslubu ile de dünya edebiyatında merkezi bir konumda olan bir romancıdır. İroni ve parodi kullanımlarının yanı sıra incelikli, imalı ve süslü dil kullanımları ile de dünya edebiyat dizgesi içerisinde hâlâ ayrıcalıklı bir yeri olduğu söylenebilir. Aşağıdaki örnekler bu kullanımlara ve onların çevirilerine odaklanmaktadır:

Örnek 1

Kaynak Metin

Sir James Martin had been drawn in by that young lady to pay her some attention; and as he is a man of fortune, it was easy to see HER views extended to marriage. It is well known that Miss M. is absolutely on the catch for a husband, and no one therefore can pity her for losing, by the superior attractions of another woman, the chance of being able to make a worthy man completely wretched (2020: 51).

Erek Metin 1

Sir James Martin bu genç hanımın ısrarlı davranışlarıyla ona alaka göstermek zorunda kalmış, kendisi büyük bir servet sahibi olduğundan, evlenmeyi düşünen kişinin bu GENÇ HANIM olduğunu anlamak kolay. Bayan M.’nin koca peşinde olduğu herkesin mâlumu, dolayısıyla kendisinden daha üstün bir kadın yüzünden saygıdeğer bir adamı acınacak hale düşürme fırsatını kaçırdığı için kimse bu hanıma üzülmemeli (2019: 55).

Erek Metin 2

Sör James Martin genç hanımefendi tarafından kendisine biraz daha ilgi göstereceğini diye bu durumun içine çekilmiş; ve zengin bir adam olduğu için de *genç hanımefendinin* görüşlerinin evliliğe kadar uzandığını görmek doğalmış. Miss Mainwaring’in kesinlikle bir koca arayışında olduğu çok iyi biliniyor ve

dolayısıyla hiç kimse, başka bir kadının üstün cazibesi ve saygıdeğer bir adamı tamamiyle bedbaht edebilme şansını kaçırmaması nedeniyle ona üzülemez (2020b: 41).

KM’de büyük harflerle “HER” şeklinde yer alan vurgu EM 1’de benzer bir şekilde biçimsel yönden kaynağa yakın olarak “GENÇ HANIM” diye çevrilmiştir. EM 2’de is bu vurgu anlamsal yönden eşdeğerlikte bir kayıp yaratmasa da biçimsel olarak farklı bir vurguyla italik olarak yazılmıştır. Diğer yandan, KM’de “Miss M.” şekline üstü bir kapalı anlatım kullanılmıştır. EM 1’de yine kaynağa yakın bir strateji tercih edilmiş, “Bayan M.” olarak çevrilmiştir. EM 2’de bu üstü kapalı anlatım yerine açıkça bu kişinin kim olduğu belirtilmiştir. EM 2’de anlamsal yönden bir kaybın gerçekleştiği, deyiş kaydırmasının olduğu söylenebilir.

Örnek 2

Kaynak Metin

She is really excessively pretty; however you may choose to question the allurements of a lady no longer young, I must, for my own part, declare that I have seldom seen so lovely a woman as Lady Susan. She is delicately fair, with fine grey eyes and dark eyelashes; and from her appearance one would not suppose her more than five and twenty, though she must in fact be ten years older. I was certainly not disposed to admire her, though always hearing she was beautiful; but I cannot help feeling that she possesses an uncommon union of symmetry, brilliancy, and grace (2020: 23).

Erek Metin 1

Gerçekten fevkalade hoş bir kadın; gençliği onu terk etmiş bir kadının ne cazibesi olabilir diye düşünebilirsin; ancak ben kendi adıma Leydi Susan’ın gördüğüm en latif kadınlardan biri olduğunu söyleyebilirim. Güzel gri gözleri, koyu kirpikleriyle nadide bir sarışınlığı var; ilk bakışta yirmi beşten fazla değildir diye düşünür insan; ama bundan on yaş büyüktür Sürekli onun güzel olduğunu duymama rağmen onu beğenmemekte kararlıydım elbette; ancak onda simetri, görkem ve letafetin fevkalade bir şekilde bir araya geldiğini inkâr edemem. (2019: 27).

Erek Metin 2

Gerçekten de çok güzel bir kadın. Ancak sen, artık genç olmayan bir hanımefendinin cazibesini sorgulamayı tercih edebilirsin. Kendi adıma ben Lady Susan kadar güzel bir kadını çok nadiren gördüğümü beyan etmeliyim. Çok narin ve açık bir teni, güzel gri gözleri ve koyu kirpikleri var. Aslında bundan on yıl daha yaşlı da olsa, görünüşe bakan herhangi biri onun yirmi beş yaşından büyük olduğunu düşünemez. Gerçi güzel olduğunu hep işittiysem de ona hayran olmaya kesinlikle meyilli değildim; ama olağanüstü bir simetri, göz alıcılık ve zarafet bileşenine sahip olduğunu hissetmekten kendimi alamıyorum (2020b: 19).

Kaynak metinde yer alan betimlemeler EM 1’de biçimsel ve anlamsal yönden kaynak metinle eşdeğer bir şekilde çevrilmiştir. KM’deki uzun ve

ağdalı ifadeler toplam iki cümlede anlatılırken EM 1’de benzer şekilde uzun ve sadece iki birimle çevrilmiş, EM 2’de ise betimlemeler toplam beş cümleye bölünmüştür. EM 2’de yer alan; “genç olmayan bir hanımefendinin cazibesi”, “Lady Susan kadar güzel bir kadını çok nadiren gördüğümü beyan etmeliyim”, “Çok narin ve açık bir ten”, “olağanüstü bir simetri, göz alıcılık ve zarafet bileşenine sahip olduğunu hissetmekten kendimi alamıyorum” gibi ifadeler anlamsal yönden kadına olan beğeni vurgusunun daha fazla gerçekleştiğini ve anlamın bu yönde evrildiğini göstermektedir.

Örnek 3

Kaynak Metin

You were mistaken, my dear Alicia, in supposing me fixed at this place for the rest of the winter: it grieves me to say how greatly you were mistaken, for I have seldom spent three months more agreeably than those which have just flown away (2020: 89).

Erek Metin 1

Bütün bir kış burada geçireceğimi sanmakla yanlışmışın sevgili Alicia’cığım: Öyle çok yanlışmışın ki bunu söylemek bana acı veriyor; zira şu geçtiğimiz üç ay boyunca yaşadığım güzel günler gibisini ömrümde pek az gördüm (2019: 13).

Erek Metin 2

Bütün bir kış boyunca burada kalacağımı varsayma yanlışsına düşmüşsün: kısacık süreler uğrayıp ayrıldığım yerlere göre bir yerde üç ay kalmışlığım o kadar nadirdir ki ne kadar büyük bir yanlışlığa düştüğünü söylemek bana büyük bir acı veriyor (2020b: 7).

Kaynak metinde kullanılan ağır ve ağdalı dil EM 1’de biçimsel ve anlamsal yönden kaynağa eşdeğer bir şekilde çevrilmiştir. EM 2’de ise ağır ve ağdalı dil kullanılmamıştır, üslubun aktarılmasında biçimsel yönden kayıpların yaşandığı söylenebilir.

Bölüm Başlıkları ve Hitaplarla İlgili Örnekler

Roman boyunca yazışmalarda ne çeşit hitaplar kullanıldığı, bölüm başlıklarının özellikleri, mektuplaşan kişilerin mektuplarını nasıl bitirdikleri ve bu kullanımların erek metinlere nasıl aktarıldığı aşağıdaki örneklerde incelenmiştir:

Örnek 1

Kaynak Metin

LADY SUSAN VERNON TO MR. VERNON
MY DEAR BROTHER,— (2020: 7).
LADY SUSAN VERNON TO MRS. JOHNSON (2020: 9).

Erek Metin 1

Leydi Susan Vernon’dan Bay Vernon’a. Sevgili Biraderim..... (2019: 11).

Leydi Susan Vernon'dan Bayan Johnson'a (2019: 13).

Erek Metin 2

LADY SUSAN VERNON'DAN MR. VERNON'A

Sevgili kardeşim, (2020b: 5).

LADY SUSAN VERNON'DAN MRS. JOHNSON'A (2020b: 7).

KM'de yer alan “Lady” hitap sözcüğü ve “Mr.” ve “Mrs.” cinsiyet bildiren unvan sözcükleri EM 1'de Türkçe okunuşlarıyla “Leydi”, “Bay” ve “Bayan” olarak çevrilmiştir. EM 2'de ise KM'de bahsi geçen ifadeler “Lady”, “Mr.” ve “Mrs.” olarak kaynak dildeki halleriyle bırakılmış, çevrilmemiştir. Buna ek olarak bölüm başlıkları KM'de genel olarak mektuplaşanların ilk isimleri ile değil unvan ve soyisimleri ile yazılmıştır. KM'de yazarın tercih ettiği bu resmî dil kullanımı erek metinlerde de benzer şekilde çevrilmiştir. Böylelikle, bölüm başlıklarında erek okuyucuların aşına olduğu ilk isimler yerine resmî isimler karşımıza çıkar. Bu tip bir kullanıma pek de alışkın olmadığımızı iddia edebileceğimiz Türk erek okuyucusu açısından bu tercihlerin yabancılaştırma hissi yaratması muhtemeldir, dolayısıyla deyiş kaydırmalarının gerçekleştiği söylenebilir.

Örnek 2

Kaynak Metin

I am,

CATHERINE VERNON (2020: 33).

Erek Metin 1

Sevgilerle Kızınız Catherine Vernon (2019: 37).

Erek Metin 2

Sevgilerimle vs.

CATHERINE VERNON (2020b: 26).

KM'de yer alan mektup sonunda imza olarak kullanılan isimlerin EM 1 ve EM 2'de ekleme yapılarak çevrildiği görülmektedir. EM 1'de “sevgilerle” sözcüğü eklenerek Türkçeye özgü bir mektup sonu ifadesi şeklinde çevrilmiş ve “kızınız” sözcüğü ile açıklama eklenmiştir. EM 2'de EM 1'e benzer şekilde Türkçeye özgü bir mektup sonu ifadesi tercih edilmiştir. Hem EM 1 hem EM 2'de anlamı açıklamaya yönelik bir deyiş kaydirmasının gerçekleştiği söylenebilir.

Örnek 3

Kaynak Metin

Ever yours, S. VERNON (2020: 21).

Erek Metin 1

Baki dostun, S. Vernon (2019: 25).

Erek Metin 2

Her zaman senin, S. Vernon (2020b: 17).

KM’de İngilizceye özgü sıkça kullanılan “ever yours” ifadesi EM 1’de eski bir ifade olan “baki dostun” olarak çevrilmiştir. Zamansal olarak paralel bir şekilde çevrildiği söylenebilir. EM 2’de ise ekleme yaparak çeviri yapılmış ve Türkçeye özgü olmayan bir ifade tercih edilmiştir.

Sonuç

Dünya edebiyatındaki eserlerin gerek metin içi çözümlenmelerini gerekse edebiyat dizgeleri arasındaki dolaşımını kendine konu edinen karşılaştırmalı edebiyat alanı, çeviri olgusu üzerinden çeviribilim disiplini ile kesişmektedir. Bu anlamda bu çalışma her iki disiplinin de alanına girmektedir. Bu makalede roman türünün gelişim sürecinde önemli bir yeri olan mektup roman alt türüne ait bir örnek olan Jane Austen’in *Lady Susan* adlı eseri ele alınmıştır. Bu roman Jane Austen külliyyatında en az bilinen roman olarak dikkat çeker. Buna rağmen Türk edebiyat dizgesinde birden çok çevirisi ile yer alması ilginçtir. Bunun nedeni Jane Austen’in romancı olarak dünya edebiyatındaki merkezi konumundan ve saygınlığından kaynaklanıyor olabilir.

Kaynak metin çözümlemesinde başkarakterin Austenvari bir güçlü kadın imgesi çizdiği görülmektedir. *Lady Susan*, manipülasyon becerileri sayesinde çoğu zaman başarılı olan, kendini daima haklı gören ve toplumsal statüsü ve çıkarları için dilsel, diplomatik yeteneklerini kullanan bir karakterdir. Diğer bir deyişle, *Lady Susan* makyavelist bir karakterin sosyal statüsünü korumak adına hayatta kalmayı manipülatif bir dil yoluyla nasıl başardığını ortaya koyan bir edebiyat örneğidir. Austen başkahramanın özelliklerini ustaca kullandığı ağır ve ağıdalı bir dil ile okura ulaştırmaktadır. Austen’in dünya edebiyatındaki oldukça merkezi konumundan dolayı, erek dizge bağlamında, okurun beklentisi öncelikle yazarın adının büyüklüğünden gelmektedir. Bu durum, çevirmenleri üst sınıflara özgü hitabeti yüksek, Austenvari bir çeviri yapma kısıtlamasına sokabilir. Bir yandan Austen döneminin dilini ve ifadeleri çok iyi anlamak bir yandan da bu dili ve ifadeleri Türkçeye özgü bir şekilde aktarmak gerekmektedir. Bu nedenle, olası deyiş kaydırmaları çevirmenler tarafından kaçınılmaz bir hâle gelmektedir. Çeviriler incelendiğinde, kaynak ve erek metinler bağlamında zamansal, dilsel ve kültürel mesafeler nedeniyle deyiş kaydırmaları oldukça olağandır. EM 2’de EM 1’e göre daha fazla deyiş kaydırmasının saptandığı

ve ereğe yönelik anlamı açıklamaya yönelik bir çabanın sergilendiği söylenebilir. EM 1 ve KM'nin aynı yayın evinden çıkmış olmasının “benzer olma”yı güçlendirdiği söylenebilir. EM 1 kaynak metne anlamsal yönden daha yakınken EM 2 ise çoğunlukla sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejileriyle zaman zaman anlam kayıplarına sebep olmuştur. Yapılan inceleme sonucunda çevirmenlerin yazarla benzer şekilde “ustaca” bir dil kullanımına gitmeyi tercih ettikleri, anlamsal yönden Jane Austen’ın kurmak istediği güçlü kadın imgesini oluşturma konusuna dikkat ettikleri söylenebilir.

KAYNAKÇA

- AUSTEN, Jane (2020a), *Lady Susan*, Balkan Sanat Yayınları, İstanbul.
- AUSTEN, Jane (2020b), *Lady Susan*, Çev. Ceren Can AYDIN, Alfa Yayınları, İstanbul.
- AUSTEN, Jane (2019), *Lady Susan*, Çev. Meryem Kutlu YILDIZ, Balkan Sanat Yayınları, İstanbul.
- AYTAÇ, Gürsel (2016), *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Doğu Batı Yayınları, İstanbul.
- DAMROSCH, David (2009), *How to Read World Literature*, Wiley-Blackwell, West Sussex.
- DAVIDSON, Jenny (2017), *Reading Jane Austen*, Cambridge University Press, Cambridge.
- KAPLAN, Deborah (1987), “Female Friendship and Epistolary Form: “Lady Susan” and the Development of Jane Austen’s Fiction”, *Criticism*, 29.2, 163-178.
- KEFELİ, Emel (2002), *Anlatım Tekniği Olarak Mektup*, Kitapevi Yayınları, İstanbul.
- McCLELLAND, Richard T. (2018), “Shamelessness in Jane Austen: The Case of Lady Susan”, *The Journal of Mind and Behavior*, 39.3, 229-250.
- MULVIHILL, James (2011), “Lady Susan: Jane Austen’s Machiavellian Moment”, *Studies in Romanticism*, 50.4, 619-637.
- POPOVIĆ, Anton (2008), “Çeviri Çözümlemesinde ‘Değiş Kaydırma’ Kavramı”, Çev. Yurdanur SALMAN, *Çeviri Seçkisi II Çeviri(bilim) Nedir?*, Ed. Mehmet RİFAT, Sel Yayıncılık, İstanbul, 87-92.
- WATT, Ian (2018), *Romanın Yükselişi: Defoe, Richardson ve Fielding Üzerine İncelemeler*, Çev. Ferit Burak AYDAR, Metis Eleştiri, İstanbul.

Çevrimiçi Kaynaklar

FILIPPI, Steven (2019), “The Surviving Letters of Jane Austen”, *OUPblog* (Oxford University Press’s Academic Insights for the Thinking World).
<https://blog.oup.com/2019/07/the-surviving-letters-of-jane-austen/>